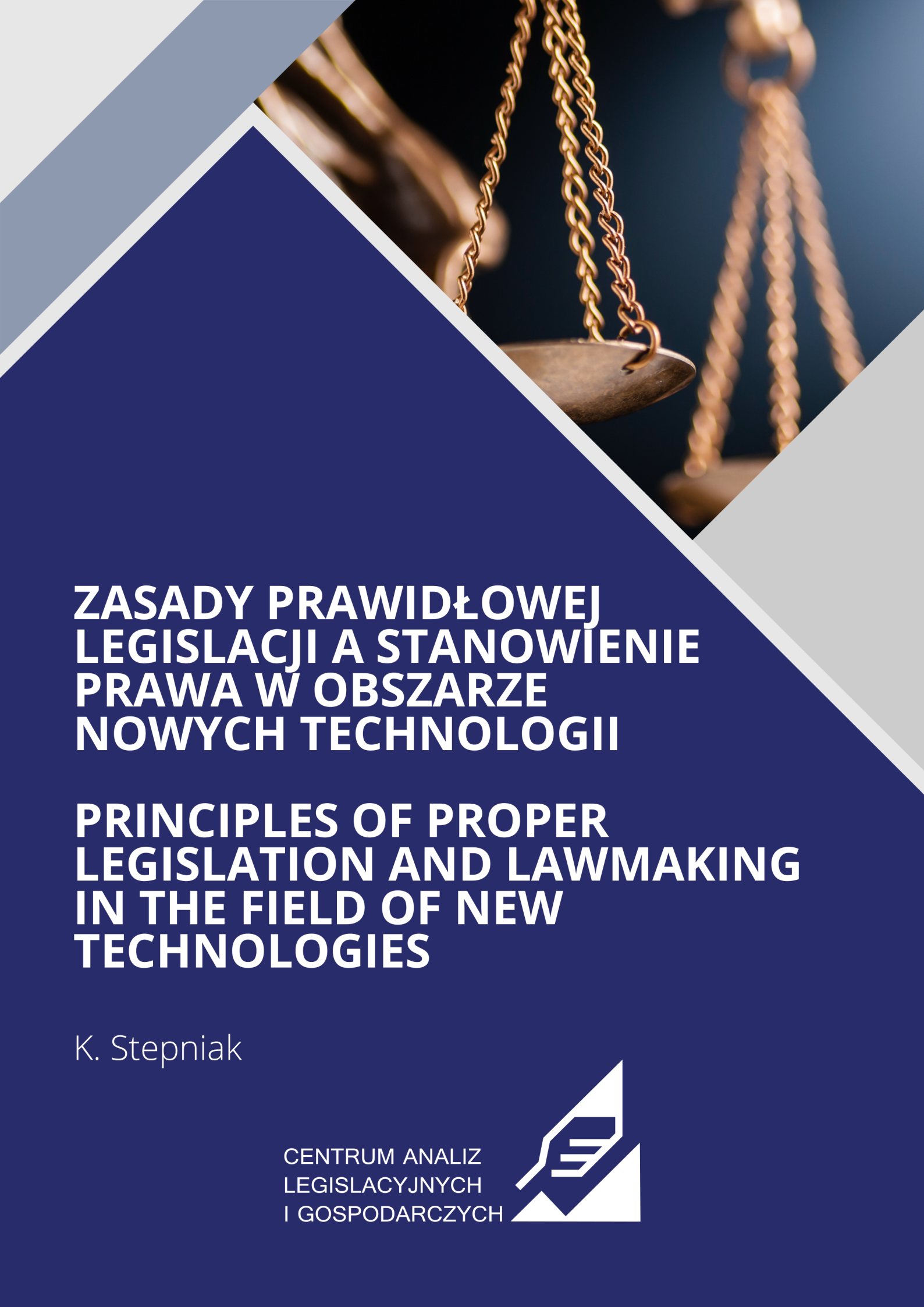

ZASADY PRAWIDŁOWEJ LEGISLACJI A STANOWIENIE PRAWA W OBSZARZE NOWYCH TECHNOLOGII

PRINCIPLES OF PROPER LEGISLATION AND LAWMAKING IN THE FIELD OF NEW TECHNOLOGIES

K. Stepniak

CENTRUM ANALIZ
LEGISLACYJNYCH
I GOSPODARCZYCH

Warszawa, 2022

Opracowano na zlecenie:

Centrum Analiz Legislacyjnych i Gospodarczych
al. Księcia Józefa Poniatowskiego 1, 03-901 Warszawa
www.calg.pl, kontakt@calg.pl

*Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021 – 2030*

Abstrakt

Stanowienie prawa w obszarze nowych technologii wymaga dołożenia wszelkich starań przez prawodawcę oraz inne organy państwa do ochrony praw podstawowych. Wyzwaniem jest także przeprowadzenie procesu legislacyjnego w taki sposób, aby umożliwić rozwój nowoczesnych rozwiązań technologicznych, jak Sztuczna Inteligencja czy *blockchain* przy jednoczesnym prawnym uregulowaniu obszarów, w którym te technologie mają działać. W związku z powyższym zasadnym wydaje się przeprowadzenie naukowej refleksji nad tym w jaki sposób obecnie powinniśmy odczytywać i interpretować zasady prawidłowej legislacji. Niniejszy tekst ma za zadanie odpowiedzieć na pytanie badawcze o potencjalną redefinicję tych zasad oraz aksjologię stanowienia prawa w przedmiotowym obszarze.

Słowa kluczowe:

Zasady prawidłowej legislacji, prawo nowych technologii, legislacja, stanowienie prawa, sztuczna inteligencja

Abstract

Law-making in the area of new technology requires the legislator and other state authorities to exercise all powers to protect natural law. It is also a challenge to determine the legislative process in such a way as to enable the development of modern technological technology, such as artificial intelligence or blockchain, using the characteristic features in which these technologies operate. In connection with the principle, it seems to be a study of scientific reflection on how the principles of correct legislation are currently calculated and interpreted. The task of the text task is to ask a research question about the potential redefinition of these principles and the axiology of lawmaking in the area.

Keywords:

Principles of proper legislation, law of new technologies, legislation, lawmaking, artificial intelligence

Zasady prawidłowej legislacji wywiedzione z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., stanowią rudymet stanowienia prawa w Polsce z punktu widzenia aksjologii prawa¹. Zasada demokratycznego państwa prawnego ustanowiona w art. 2 Konstytucji RP, będąca podstawą wywiedzenia zasad prawidłowej legislacji, była wprowadzona do polskiego porządku prawnego przed przyjęciem obecnie obowiązującej konstytucji, bo nowelizacją Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 29 grudnia 1989 r.². Jak wskazuje Jacek Zaleśny „identyczności językowej (pomiędzy przepisem wprowadzonym do Konstytucji PRL, a art. 2 Konstytucji RP – przyp. K.S.) towarzyszy bliskość aksjologiczna. (...) Klauzulę demokratycznego państwa należy rozumieć jako zbiorcze wyrażenie szeregu reguł i zasad, które wprawdzie nie zostały *expressis verbis* ujęte w tekście Konstytucji, ale w sposób immanentny wynikają z aksjologii oraz istoty państwa prawnego”³.

Monika Florczak-Wątor wskazuje, że „z zasady demokratycznego państwa prawnego wywodzone są również zasady prawidłowej (przyswoitej) legislacji, które nakazują, aby przepisy formułowane były w sposób poprawny, jasny i precyzyjny, zwłaszcza wówczas, gdy dotyczą praw i wolności jednostki”⁴. Same zasady prawidłowej legislacji należy traktować jako dyrektywy prawa, które Trybunał Konstytucyjny wywiódł z art. 2 Konstytucji RP. Zasadnym wydaje się stanowisko, że o niniejszych zasadach możemy mówić zarówno w *sensie stricto*, gdzie możemy wyróżnić konkretne dyrektywy wywiedzione przez Trybunał Konstytucyjny. Wśród nich (w zależności od przyjętej przez różnych autorów systematyki) znajdują się: (1) zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa; (2) zasada bezpieczeństwa prawnego i pewności prawa; (3) zasada określoności przepisów prawa; (4) zasada ochrony interesów w toku; (5) zasada ochrony praw nabytych; (6) zasada niedziałania prawa wstecz; (6) zasada zachowania odpowiedniej *vacatio legis*⁵. Jak i *sensu largo*, poprzez które możemy rozumieć wszystkie wytyczne związane z prowadzeniem przez prawodawcę procesu legislacyjnego⁶. Niniejszej opracowanie ma odpowiedzieć na pytanie badawcze: czy i w jakim zakresie zasady prawidłowej legislacji powinny uwzględniać zmiany w materii stanowionego prawa ze względu na konieczność przyjmowania regulacji nowych technologii?

Rozważania należy rozpocząć od środowiska rozwoju nowych technologii, czyli społeczeństwa opartego na informacji oraz jej wymianie, analizie i przetwarzaniu. Marian Golka

---

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 z późn. zm.), dalej jako Konstytucja RP.

² Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. nr 75, poz. 444).

³ J. Zaleśny, *Zasady prawidłowej legislacji*, „Studia Politologiczne” 2009, vol. 13, s. 11-12.

⁴ Por. M. Florczak-Wątor, art. 2, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019, s. 31.

⁵ K. Stępnia, *Legislacja w Polsce. Aspekty prawne i aksjologiczne*, Warszawa 2017, s. 28.

⁶ *Ibidem*, s. 27.

wskazuje, że „społeczeństwo informacyjne jest rozumiane jako takie, którego najważniejszą cechą jest produkcja, gromadzenie i obieg informacji – co jest uznawane za niezbędny warunek jego funkcjonowania. Dla jego członków komputer, Internet i wszelkie techniki cyfrowe stają się jednym z najważniejszych aspektów życia i pracy”⁷. Wojciech Retkiewicz słusznie zauważa, że „w przypadku kształtowania się społeczeństwa informacyjnego, obserwujemy zjawisko przestrzennego zróżnicowania stopnia zaawansowania tego procesu”⁸. Oskar Kiercz zwrócił uwagę, że zasadniczym elementem rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest ICT (ang. *Information and Communication Technologies*)⁹. Jednakże oprócz niego, powinniśmy wyróżnić także inne determinanty tegoż rozwoju, takie jak: postęp technologiczny, naciski i wsparcie określonych grup interesów, przemiany struktur gospodarczych, czy wreszcie prowadzenie polityki państwa oraz organizacji międzynarodowych¹⁰.

Wydaje się, że obecnie jednymi z kluczowych zagadnień związanych z państwem, w którym społeczeństwo informacyjne rozwija się i kształtuje coraz to nowe trendy, a ponadto ma nieocenione znaczenie dla gospodarki, polityki i przestrzeni publicznej, są: rozwój Internetu (w tym Internetu rzeczy), rozwój Sztucznej Inteligencji a także funkcjonowanie algorytmów¹¹. Zgodnie z raportem GUS w 2021 r. 92.4% gospodarstw domowych w Polsce posiadało Internet. Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne wydają się także dane dotyczące automatyzacji wykorzystania danych pochodzących z Internetu. Wskazuje się bowiem, że jego ten proces, bazujący zarówno na danych z Internetu, jak i z innych profesjonalnych źródeł, a także umiejętność zastosowania przetwarzania języka naturalnego i rozwój uczenia maszynowego w 2025 r. osiągnie wartość 125 miliardów dolarów¹². Zgodnie z raportem Wolters Kluwer *Future Ready Lawyer*, który został opublikowany w 2022 r., według prawników najważniejszymi trendami dotyczącymi zmian na rynku prawniczym w ciągu najbliższych trzech lat będzie rosnące znaczenie technologii

---

⁷ M. Golka, *Czym jest społeczeństwo informacyjne?*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2006, z. 4, s. 254,

⁸ W. Retkiewicz, *Społeczeństwo informacyjne w Polsce*, [w:] *Formation of the Information Society in the Regions of Uniting Europe*, red. W. Retkiewicz, Łódź 2002, s. 18-31.

⁹ O. Kiercz, *Społeczeństwo informacyjne w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów w Unii Europejskiej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2015, nr 44, s. 265.

¹⁰ M. Goliński, *Społeczeństwo informacyjne – często (nie)zadawane pytania*, „E-mentor” 2005, nr 2.

¹¹ Por. szerzej Raport Głównego Urzędu Statystycznego „Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2021 r.”, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spolesczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-w-2021-roku,1,15.html> [dostęp: 13.11.2022]. Zgodnie z nim „wartość przychodów netto ze sprzedaży w sektorze ICT w 2020 r. wyniosła 189,1 mld zł i powiększyła się w skali roku o 11%”.

¹² Sztuczna inteligencja – lista 31 danych statystycznych (2022), <https://zyro.com/pl/blog/dane-statystyczne-ai/> [dostęp: 14.11.2022].

prawniczej oraz radzenie sobie ze zwiększoną ilością i złożonością informacji¹³. W tym samym raporcie podano dane, zgodnie z którymi aż 81% przedstawicieli kancelarii prawnych twierdzi, że *big data* i analiza predykcyjna będą miały wpływ na ich działanie w przyszłości, 77% prawników wskazuje, na znaczny wzrost znaczenia uczenia maszynowego¹⁴.

Powyżej przedstawione dane mają związek z działalnością prawotwórczą państwa, a w efekcie również z zasadami prawidłowej legislacji. Należy wyeksplikować kilka punktów styčných w niniejszym obszarze.

Pierwszym z nich jest niewątpliwie konieczność regulowania przez prawodawcę materii związanej z nowymi technologiami¹⁵. Wśród przedmiotów regulacji powinny znaleźć się takie kwestie jak użycie technologii *blockchain*, Sztucznej Inteligencji, czy rozwijających się projektów dotyczących algorytmów¹⁶. Jest to istotne także z punktu widzenia ochrony praw podstawowych, które niewątpliwie mogą być naruszane przez rozwój nowych technologii.

Drugim punktem styčnym wydaje się być monitorowanie automatyzacji procesów obsługi prawnej, w szczególności przez oprogramowania przetwarzające *big data*, które to może spowodować z jednej strony większy egalitaryzm w dostępie do usług prawnych, ale z drugiej może zagrozić chociażby prywatności podmiotów obsługiwanych w ten sposób¹⁷.

Punkt trzeci, najważniejszy w kontekście niniejszego opracowania, dotyczy konieczności uwzględnienia rozwoju nowych technologii oraz sposobu ich zastosowania w kontekście formułowania zasad prawidłowej legislacji. W moim przekonaniu, za takim rozwiązaniem przemawia nie tylko konieczność zwiększenia ochrony jednostek w kontekście implementacji nowych rozwiązań technologicznych do funkcjonowania społeczeństwa, ale także potrzeba stworzenia realnej odpowiedzi na zapotrzebowanie podmiotów stosujących prawo w obszarze technologicznym¹⁸.

---

¹³ Raport z badania 2022. Wolters Kluwer Future Ready Lawyer, s. 4, raport dostępny pod linkiem, <https://www.lex.pl/najnowszy-raport-wolters-kluwer-future-ready-lawyer-2022,20536.html> [dostęp: 16.11.2022].

¹⁴ *Ibidem*, s. 6.

¹⁵ Por. Szerzej np. Z. Czarnecka, *Nowe technologie a legislacja – wyścig prawny?*, <https://www.gazetakongresy.pl/nowe-technologie-a-legislacja-wyscig-prawny/> [dostęp: 16.11.2022].

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Zob. M. Stepka, *Law Bots: How AI Is Reshaping the Legal Profession*, <https://businesslawtoday.org/2022/02/how-ai-is-reshaping-legal-profession/> [dostęp: 16.11.2022]. W powyższym zakresie należy również zauważyć problematykę chatbotów, które mają być dostosowane do obsługi prawnej podmiotów oraz związanego z tym bezpieczeństwa prawnego jednostek.

¹⁸ Zob. Szerzej: *Legislative should not be code, but law as code is the Future*, <https://www.lawfoundation.org.nz/?p=11610> [dostęp: 16.11.2022].

Lawrence Lessig pisał, że „prawo jest kodem, a kod jest prawem”¹⁹. W dużym uproszczeniu mówiąc, autor miał na myśli sytuację, w której programista, wybierając pewnego rodzaju rozwiązania informatyczne, może tworzyć struktury podobne do prawa. Jednocześnie mogą one zastępować pewnego rodzaju zobowiązania, które reguluje prawo²⁰. Znamienitym przykładem mogą być *smart contract*, które wypierając tradycyjne umowy, dotkają wszystkich najważniejszych kwestii związanych ze stosunkami pomiędzy różnymi podmiotami²¹. Co więcej, mogą one również w sposób zautomatyzowany wymuszać przestrzeganie przyjętych postanowień (np. jako przykład można podać zdalne wyłączenie zapłonu samochodu leasingowanego, którego rata nie została opłacona). Szeroko pojęta decentralizacja, którą zakłada technologia *blockchain* będącą podstawą dla *smart contract* oraz użycie języka *Solidity* do programowania może spowodować wyparcie tradycyjnych regulacji prawnych z obrotu²². Niniejsza technologia zastosowanie znajdzie nie tylko w prawie prywatnym, ale także w prawie publicznym²³. W związku z powyższym zasadnym wydaje się rozstrzygnięcie i zbadanie, w jaki sposób rozwój nowych technologii, w szczególności w zakresie pewnej konkurencyjności kodu oraz norm prawnych, bądź ich koherentnego współbywania, powinno wpływać na zasady aksjologiczne stanowienia prawa w polskim porządku prawnym.

Wracając do wcześniej przytoczonej koncepcji zasad prawidłowej legislacji *sensu largo* i *sensu stricto*, należy wskazać, że powyższe zjawiska technologicznej ekspansji nie mogą pozostać bez wpływu na pojmowanie prawa oraz zasad jego stanowienia.

Wydaje się, że obecnie wątpliwe jest redefiniowanie poszczególnych zasad prawidłowej legislacji w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, tak aby uwzględniało ono także rozwój nowych technologii w kontekście stanowienia prawa²⁴. Na to potrzebny jest czas, który zawsze będzie po stronie nowych technologii. W opracowaniu pt. „Proces prawotwórczy w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego dotyczące zagadnień związanych z procesem legislacyjnym”, która została przygotowana przez Biuro

---

¹⁹ L. Lessig, *Code and Other Laws of Cyberspace*, New York 1999, s. 3-9.

²⁰ J. Czarnecki, *Prawo jest kodem, kod jest prawem*, <http://blockchain.prawo.io/prawo-jest-kodem-kod-jest-prawem/> [dostęp: 17.11.2022].

²¹ *Ibidem*.

²² *Czym jest smart contract?*, <https://bithub.pl/artykuly/czym-smart-contract/> [dostęp: 17.11.2022].

²³ Por. K. Stępnia, *Zasada tajności głosowania w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej a możliwość implementacji głosowania powszechnego z wykorzystaniem e-votingu opartego na technologii blockchain*, „Przegląd Prawa konstytucyjnego” 2022, nr 1, s. 98-110.

²⁴ Biuro Trybunału Konstytucyjnego, *Proces prawotwórczy w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego dotyczące zagadnień związanych z procesem legislacyjnym*, Warszawa 2015, s. 5-6.

Trybunału Konstytucyjnego we współpracy z Ireną Chojnącką²⁵, słusznie dokonano przedmiotowego podziału na orzecznictwa związane z zasadami prawidłowej legislacji na dotyczące: (1) wpływu zasad państwa prawnego na tworzenie prawa; (2) upoważnienie do wydawania aktów wykonawczych; (3) konstytucyjne warunki procesu ustawodawczego²⁶. I choć trudno jest w momencie pisania niniejszego tekstu na wysunięcie hipotezy, że wywiedzione wymogi aksjologiczne, które zostały zrekonstruowane wprost przez judykaturę, będą interpretowane w kierunku właśnie prawa nowych technologii oraz rozwoju tego obszaru w zakresie legislatywy, to można jednak pokusić się o pewną refleksję względem zasad prawidłowej legislacji *sensu largo*. Te bowiem, jak wspomniałem wcześniej, powinny być powiązane nie tylko z szeroko pojętym orzecznictwem, ale także z postulatami doktryny oraz wypowiedziami specjalistów w zakresie stanowienia prawa. W związku z powyższym można uznać, że są one „bardziej czułe” na zmiany i zapotrzebowanie społeczne w niniejszym względzie. Dzieje się tak chociażby dlatego, że rozpatrzenie sprawy, która trafia na wokandę Trybunału Konstytucyjnego (a to przecież właśnie on jest odpowiedzialny za sformułowanie podstawowych zasad prawidłowej legislacji) trwa nawet kilka lat²⁷. W kontekście rozwijającej się nowej technologii oraz technik stosowanych oraz jednocześnie koniecznych do uregulowania, może być to czas, który okaże zdecydowanie za długi²⁸.

Zasadnym wydaje się stanowisko, zgodnie z którym myśl dotyczącą zmian w niniejszym obszarze powinniśmy powiązać z zasadami prawidłowej legislacji *sensu largo*. Jednocześnie poddać należy dyskusji naukowej w jaki sposób zmiany, które wymusza w obrębie prawodawczym nowa ekspansja nowych technologii, wpłynie na stanowienie prawa w Polsce. W moim przekonaniu, możemy wyróżnić kilka zasadniczych obszarów spośród zbioru zasad prawidłowej legislacji, które powinniśmy już teraz interpretować w sposób uwzględniający specyfikę prawa nowych technologii.

I. Zasada demokratycznego państwa prawnego a stanowienie prawa w obszarze nowych technologii

W doktrynie słusznie zauważa się, że ogólna i abstrakcyjna zasada demokratycznego państwa prawnego składa się z zasad państwa: demokratycznego, prawnego i sprawiedliwego²⁹.

---

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Por. Szczegółowe statystyki: Biuro Trybunału Konstytucyjnego, *Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności o orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2020 r.*, Warszawa 2021.

²⁸ K. Śledziewska, R. Włoch, *Gospodarka cyfrowa. Jak nowe technologie zmieniają świat*, Warszawa 2020, s. 211-244.

²⁹ Biuro Trybunału Konstytucyjnego, *Proces...*, s. 7-8.

Niniejsze ujęcie wydaje się istotne z punktu widzenia stanowienia prawa, i to nie tylko dlatego, że z art. 2 Konstytucji RP wywiedziono zasady prawidłowej legislacji, lecz w związku z faktem, iż na gruncie omawianej zasady wywiedziono szereg wartości, które mają znaczenie dla funkcjonowania państwa i stanowionego przez nie prawa. Monika Florczak-Wątor podkreśla, że na treść omawianego przepisu składają się zarówno aspekty formalne, jak i materialne, które są ściśle ze sobą powiązane. Wśród pierwszych możemy wyróżnić ochronę praw jednostki i stanowienia prawa w taki sposób, aby te prawa i wolności były szanowane. Natomiast druga grupa to takie elementy materialne jak godność człowieka czy podział władzy³⁰. Pierwszym postulatem wydaje się zatem uwzględnienie w prawodawstwie wolności człowieka od nadmiernej ingerencji technologicznej w życie osobiste³¹. Niniejszą wolność należałoby powiązać z przepisami zamieszczonymi w rozdziale II Konstytucji RP, w szczególności art. 30 (zasada ochrony godności człowieka), art. 31 ust. 1 i 2 (zasad ochrony wolności człowieka) czy także art. 47 (prawo do ochrony prywatności), art. 49 (tajemnica komunikowania się), a nawet art. 67 (prawo do zabezpieczenia społecznego) i art. 73 (wolność twórczości artystycznej, badań naukowych, nauczania i korzystania z dóbr kultury).

W powyższym zakresie wyróżniłbym dwa podstawowe aspekty: (1) obowiązek stanowienia prawa przez organy państwa w taki sposób, aby podmioty trzecie (w tym także prywatne) nie miały możliwości stosowania technologii niezgodnych z ochroną praw człowieka; (2) niestosowanie takich technologii, również przez same organy państwa – w szczególności celem śledzenia jednostek czy ich inwigilacji bez odpowiednich gwarancji systemowych.

Prawodawca powinien zatem, co wynika bezpośrednio z zasady demokratycznego państwa prawnego oraz powiązanych z nią wolności i praw człowieka, identyfikować takie technologie (i robić to w sposób czynny), które mogą zagrażać jednostkom. W tym zakresie oczywiście można wymienić nieodpowiednie stosowanie systemów Sztucznej Inteligencji, automatycznej identyfikacji ludzi³² czy też np. *skip trackingu*³³ – technologii i przykładów można mnożyć³⁴. Jednocześnie oprócz

---

³⁰ M. Florczak-Wątor, *op. cit.*, s. 28.

³¹ W związku z uniwersalizmem niniejszej wolności wydaje się zasadnym odniesienie jej do wszystkich jednostek („każdego”) a nie tylko obywateli, takie podejście byłoby zgodne z aksjologią Konstytucji RP oraz ogólnym powiązaniem wolności i praw osobistych z odniesieniem do wszystkich jednostek (co do zasady), por. szerzej: G. Kryszewski, K. Prokop, *Aksjologia polskiej konstytucji*, Warszawa 2017, s. 264.

³² J. Papińska-Kacperek, *Systemy automatycznej identyfikacji ludzi i produktów*, „Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego” 2013, nr 9, s. 267-281.

³³ Metoda poszukiwania danych osób przy pomocy nowych technologii, co narusza prywatność poszczególnych osób, zob. *Czym jest skip tracing i jak można go wykorzystać?*, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-czym-jest-skip-tracing-i-jak-mozna-go-wykorzystac> [dostęp: 24.11.2022].

³⁴ Zob. Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, *Naprawić przyszłość. Sztuczna Inteligencja a prawa podstawowe*, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-artificial-intelligence-summary_pl.pdf [dostęp: 24.11.2022].

wszelkiego rodzaju norm chroniących jednostki przed ingerencją podmiotów trzecich, we wcześniej opisane wartości konstytucyjne, organy państwa powinny dokonać samoograniczenia we względzie wykorzystania nowych technologii do celów szeroko pojętej inwigilacji ludzi³⁵. Skrajnym przykładem nieprawidłowego wykorzystania m.in. zautomatyzowanych systemów przetwarzania danych, *big data* oraz Sztucznej Inteligencji jest chiński system kredytu społecznego. Prowadzony za jego pomocą *scoring* wpływa na dostępność świadczeń publicznych w stosunku do danego obywatela, możliwość wykonywania określonych zawodów (np. zaufania publicznego), a nawet prędkość dostępnego Internetu³⁶.

II. Zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa (lojalność państwa wobec jednostki)

Z powyżej omówionym aspektem, w szczególności w zakresie używania nowych technologii przez państwo celem realizacji zadań publicznych, wiąże się niewątpliwie zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Jest ona wywiedziona również z art. 2 Konstytucji RP³⁷. Monika Florczak-Wątor twierdzi, że „zasada (...) opiera się na założeniu, że organy władzy publicznej powinny działać w sposób lojalny i uczciwy względem jednostki, budzący w niej poczucie stabilności i bezpieczeństwa prawnego”³⁸. Należy również zauważyć, że „w orzecznictwie zasada ochrony zaufania bywa również określana jako >>zasada umacniania zaufania obywateli do państwa<< (...) i utożsamiana z zasadą lojalności państwa wobec obywateli (...). To ostatnie ujęcie w większym stopniu opiera się na przyjęciu optyki państwa, którego organy powinny zachowywać obiektywizm i działać uczciwie w relacjach z obywatelami”³⁹. W przedstawionym kontekście uzasadnionym jest także odniesienie się do zasady lojalności państwa wobec obywateli. Bazując na licznych orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w niniejszej materii, m.in. na wyrokach z dnia: 7 lutego 2001 r., o sygn. K 27/00, 16 czerwca 2003 r., o sygn. K 52/02, 19 listopada 2008 r., sygn. Kp 2/08, 3 marca 2011 r., sygn. K 23/09, należy wskazać, że „lojalność” w judykaturze została ukształtowana

---

³⁵ Por. *Strona internetowa Biura Rzecznika Praw Obywatelskich*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/kategoria-tematyczna/inwigilacja-prywatnosc> [dostęp: 25.11.2022].

³⁶ P. Mering, *Chiński system kredytu społecznego*, <https://bezprawnik.pl/chinski-system-kredytu-spolecznego/> [dostęp: 25.11.2022].

³⁷ Por. szczegół. M. Florczak-Wątor, *op. cit.*, s. 29. Niniejszą zasadę niektórzy przedstawiciele doktryny przedstawiają jako jedną z zasad prawidłowej legislacji. Zob. szerzej: K. Stępiak, *op. cit.*, s. 29-31 a także T. Zalasinski, *Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008, s. 25-27.

³⁸ M. Florczak-Wątor, *op. cit.*, s. 29

³⁹ M. Florczak-Wątor, A. Grabowski (red.), *Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa. Komentarz*, Kraków 2021, s. 225.

szerzej, aniżeli samo „zaufanie do państwa”. Jako „lojalność” w opisanym kontekście rozumieć należy takie zachowanie organów państwowych, które nie będzie powodowało u jednostki (nie tylko obywatela) odczucia niepewności prawnej i faktycznej ze stanowionych norm, a także podejmowanych działań⁴⁰. Zatem ze względu na swoją lojalność państwo nie może używać technik, które byłyby sprzeczne z zasadami demokratycznymi czy ochroną praw człowieka. W kontekście sfery stanowienia prawa: legislatura nie może stanowić prawa w taki sposób, aby umożliwiać ingerencję nowych technologii w prawa i wolności człowieka i obywatela, ze szczególnym uwzględnieniem braku kontroli takiej ingerencji. Natomiast w sferze stosowania prawa: organy nie mogą posługiwać się nowymi technologiami tak, aby postępowanie to było sprzeczne z podstawowymi zasadami demokratycznymi (np. podsłuchiwanie rozmów telefonicznych bez zgody właściwego sądu)⁴¹. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka, w polskim porządku prawnym nie ma możliwości sądowego zezwolenia na wykorzystanie technologii umożliwiających całkowitą inwigilację telefonu komórkowego lub sprzętu komputerowego. Jeśli zatem stanowisko uzyskałoby potwierdzenie w praktyce i szersze omówienie w teorii prawa, to jednoznacznie należy podkreślić, że takie działanie zatem także wykraczałoby poza lojalność państwa względem jednostki⁴².

III. Zasada określoności przepisów prawa

Oscylując w obrębie relacji państwo-jednostka powołać można kolejną zasadę prawidłowej legislacji, tj. określoność prawa. Jest to zasada stanowienia takiego prawa, które będzie czytelne dla jego adresatów zarówno pod względem treści, jak i formy. Aby przesądzić o spełnieniu niniejszej zasady odniesiemy się do testu określoności prawa, czyli wskazania, czy tekst: (1) jest sformułowany poprawnie pod kątem redakcyjnym; (2) jest jasny i klarowny dla adresata normy; (3) jest precyzyjny⁴³. Niespełnienie testu określoności przepisów prawa może doprowadzić do nadużywania przez podmioty trzecie prawa w taki sposób, aby przy wykorzystaniu technologii realizować partykularne interesy danych grup, naruszając przy tym również prawa podstawowe innych podmiotów. Jacek Zaleśny słusznie zauważa, że racjonalny prawodawca powinien w ten

---

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Por. szerzej J. Skorupka, *Krytycznie o stanowisku Sądu Najwyższego w kwestii legalności kontroli rozmów telefonicznych*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 4, s. 5-19.

⁴² Zob. szerzej: RPO: *Polskie sądy nie mogą wyrażać zgody na Pegasusa*, <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art19265491-rpo-polskie-sady-nie-moga-wyrazac-zgody-na-pegasusa> [dostęp: 28.11.2022].

⁴³ Tak G. Koksanowicz, *Zasada określoności przepisów w procesie stanowienia prawa*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 22, s. 73-475; zob. szczegół. A. Syryt, *Test określoności jako narzędzie orzecznicze Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *Sądownictwo konstytucyjne. Teoria i praktyka*, red. M. Granat, Warszawa 2018, s. 163 i n.

sposób stanowić normy prawne, aby nie budziły one żadnych wątpliwości „co do treści nakładanych obowiązków i przyznawanych praw”⁴⁴. Jak podnosi cytowany autor: „jasne i jednocześnie precyzyjne tworzenie przepisów to warunek należytego komunikowania się prawodawcy z adresatami regulacji”⁴⁵. Określoność zatem, jako dyrektywa o charakterze jakościowym względem stanowionego prawa, powinna być kluczowa z punktu widzenia regulowania prawa nowych technologii.

IV. Zasada ochrony interesów w toku

Zasada ochrony interesów w toku, wywodzona z art. 2 Konstytucji RP ma za zadanie chronić jednostki przed ingerencją w sprawy toczące się, a których to już pewne działania zostały podjęte przez poszczególne podmioty. W obecnym świecie właściwie nie można mówić o materii, która podlegając regulacji prawodawczej, nie rodziłaby możliwości naruszenia interesów będących w toku. Czyli takich, które zostały przedsięwzięte na podstawie dotychczasowego reżimu prawnego.

Justyna Węglińska słusznie twierdzi, że w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego sformułowano przesłanki, które warunkują prawidłowe funkcjonowanie niniejszej zasady w obrocie prawnym. Wśród nich wyróżniono: (1) stan prawny wyznacza horyzont czasowy dla realizacji danego przedsięwzięcia; (2) przedsięwzięcie musi być rozłożone w czasie; (3) jednostka musi rozpocząć swoje działanie podczas obowiązywania określonego stanu prawnego⁴⁶.

W omawianym zakresie, kluczowe wydaje się takie stanowienie prawa, które ma regulować różnego rodzaju rozwiązania technologiczne, aby chronić inwestorów oraz podmioty rozwijające nowe technologie. Ryzyko prawne związane z implementacją nowych rozwiązań opartych na technologii jest znaczące. Niepewność ze strony ustawodawcy, w szczególności w stosunku co do podjętych już działań, może spowodować nie tylko szkody po stronie konkretnych podmiotów, ale może przyczynić się do zahamowania przedsiębiorczości w omawianym zakresie. Michał Heromiński prawidłowo podniósł, że nowe technologie potrzebują adekwatnego otoczenia prawnego⁴⁷.

Nie ulega wątpliwości, że prawodawca będzie zawsze „o krok za” innowatorami i wynalazcami, dlatego też tak ważne jest zapewnienie im pewności prawa oraz ochrony interesów,

---

⁴⁴ J. Zaleśny, *Określoność przepisów prawa na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2011, nr 1, s. 161.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ J. Węglińska, *Zasada ochrony zaufania obywateli do państwa i do stanowionego przez nie prawa jako dyrektywa poprawnej legislacji*, „Prawo w działaniu” 2020, nr 42, s. 180.

⁴⁷ M. Heromiński, *Nowe technologie potrzebują adekwatnego otoczenia prawnego*, <https://www.prawo.pl/biznes/nowe-technologie-a-polskie-prawo-opinia-michal-herominski,503390.html> [dostęp: 29.11.2022].

które już zostały podjęte. Należy zauważyć również, że ochronie tej podlegają maksymalnie ukształtowane ekspektatywy praw⁴⁸.

V. Inne zasady prawidłowej legislacji

Zastosowanie w niniejszym wymiarze niewątpliwie znajdą tutaj również inne zasady prawidłowej legislacji, jak chociażby niedziałanie prawa wstecz czy nakaz zachowania odpowiedniej *vacatio legis*. Ze względu jednak na fakt, iż argumentacja w powyższym zakresie byłaby tożsama z przedstawioną powyżej, a również niniejsze zasady nie budzą większych wątpliwości w kontekście ich rozumienia i interpretacji wydaje się, że zasygnalizowanie faktu ich obowiązywania powinno wystarczyć.

Mając na uwadze powyższe argumenty zasadnym jest formułowanie postulatów względem zasad prawidłowej legislacji, a także szerzej: aksjologii towarzyszącej procesowi prawodawczemu w państwie demokratycznym, w kontekście stanowienia prawa dotyczącego swoją materią wszelkich nowych rozwiązań technologicznych. Jest to istotne z punktu widzenia ochrony praw jednostki – przed potencjalną ingerencją, zarówno przez podmioty prywatne, jak i publiczne, w dobra prawnie chronione, a także z punktu inwestora czy wynalazcy, którzy to potrzebują maksymalnej ochrony dla podjętego procesu rozwijania nowych technologii.

Świat Sztucznej Inteligencji, wykorzystania *big data*, czy technologii *blockchain*, dla wielu naukowców jest pasjonujący. Co więcej, przestaje być ekstrawagancją czy futuryzmem, ale zaczyna przybierać realną postać konkretnych rozwiązań. Dlatego też tak konieczna jest ochrona prawna związana z wykorzystaniem tychże technologii. W powyższym zakresie zadania powzięła już Unia Europejska⁴⁹. Natomiast to nie zwalnia prawodawcy krajowego z wypracowania stanowiska oraz standardów, które zapewnią odpowiedni poziom ochrony wartościom konstytucyjnym. Dlatego też zarówno z aksjologicznego, jak i prawnego punktu widzenia istotnym jest takie odczytywanie zasad prawidłowej legislacji oraz reguł im współtowarzyszącym, aby umożliwić rozwój nowych technologii przy maksymalnym zapewnieniu poszanowania praw człowieka. No natomiast będzie wymuszało redefinicję przyjętych paradygmatów.

---

⁴⁸ Por. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 grudnia 2011 r., sygn. akt P 31/10

⁴⁹ Zob. szerzej na temat projektów aktów prawnych i rozwiązań regulacyjnych: *Sztuczna Inteligencja w Europie*, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/excellence-trust-artificial-intelligence_pl [dostęp: 30.11.2022].

BIBLIOGRAFIA

Akty normatywne

Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. nr 75, poz. 444).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Literatura:

Biuro Trybunału Konstytucyjnego, *Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności o orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2020 r.*, Warszawa 2021.

Biuro Trybunału Konstytucyjnego, *Proces prawotwórczy w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego dotyczące zagadnień związanych z procesem legislacyjnym*, Warszawa 2015.

Florczak-Wątor M., Grabowski A. (red.), *Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa. Komentarz*, Kraków 2021.

Florczak-Wątor M., art. 2, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019.

Golka M., *Czym jest społeczeństwo informacyjne?*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2006, z. 4.

Goliński M., *Spółeczeństwo informacyjne – często (nie)zadawane pytania*, „E-mentor” 2005.

Kiercz O., *Spółeczeństwo informacyjne w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów w Unii Europejskiej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2015, nr 44.

Koksanowicz G., *Zasada określoności przepisów w procesie stanowienia prawa*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 22

Kryszeń G., Prokop K., *Aksjologia polskiej konstytucji*, Warszawa 2017.

Lessig L., *Code and Other Laws of Cyberspace*, New York 1999.

Papińska-Kacperek J., *Systemy automatycznej identyfikacji ludzi i produktów*, „Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego” 2013, nr 9.

Retkiewicz W., *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce*, [w:] *Formation of the Information Society in the Regions of Uniting Europe*, red. W. Retkiewicz, Łódź 2002.

Skorupka J., *Krytycznie o stanowisku Sądu Najwyższego w kwestii legalności kontroli rozmów telefonicznych*, „Prokuratura i Prawo” 2011.

Stępnia K., *Legislacja w Polsce. Aspekty prawne i aksjologiczne*, Warszawa 2017.

Stępnia K., *Zasada tajności głosowania w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej a możliwość implementacji głosowania powszechnego z wykorzystaniem e-votingu opartego na technologii blockchain*, „Przegląd Prawa konstytucyjnego” 2022, nr 1.

Syryt A., *Test określoności jako narzędzie orzecznicze Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *Sądownictwo konstytucyjne. Teoria i praktyka*, red. M. Granat, Warszawa 2018.

Śledziwska K., Włoch R., *Gospodarka cyfrowa. Jak nowe technologie zmieniają świat*, Warszawa 2020.

Węglińska J., *Zasada ochrony zaufania obywateli do państwa i do stanowionego przez nie prawa jako dyrektywa poprawnej legislacji*, „Prawo w działaniu” 2020, nr 42.

Zalasiński T., *Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008.

Zaleśny J., *Określoność przepisów prawa na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2011, nr 1.

Zaleśny J., *Zasady prawidłowej legislacji*, „Studia Politologiczne” 2009, vol. 13.

Strony internetowe:

Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, *Naprawić przyszłość. Sztuczna Inteligencja a prawa podstawowe*, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-artificial-intelligence-summary_pl.pdf [dostęp: 24.11.2022].

Czarnecki J., *Prawo jest kodem, kod jest prawem*, <http://blockchain.prawo.io/prawo-jest-kodem-kod-jest-prawem/> [dostęp: 17.11.2022].

Czarnecka Z., *Nowe technologie a legislacja – wyścig prawny?*, <https://www.gazetakongresy.pl/nowe-technologie-a-legislacja-wyscig-prawny/> [dostęp: 16.11.2022].

Czym jest smart contract?, <https://bithub.pl/artykuly/czym-smart-contract/> [dostęp: 17.11.2022].

Czym jest skip tracing i jak można go wykorzystać?, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/czym-jest-skip-tracing-i-jak-mozna-go-wykorzystac> [dostęp: 24.11.2022].

Heromiński M., *Nowe technologie potrzebują adekwatnego otoczenia prawnego*, <https://www.prawo.pl/biznes/nowe-technologie-a-polskie-prawo-opinia-michal-herominski,503390.html> [dostęp: 29.11.2022].

Legislative should not be code, but law as code is the Future, <https://www.lawfoundation.org.nz/?p=11610> [dostęp: 16.11.2022].

Mering P., *Chiński system kredytu społecznego*, <https://bezprawnik.pl/chinski-system-kredytu-spoecznego/> [dostęp: 25.11.2022].

Raport Głównego Urzędu Statystycznego „Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2021 r.”, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoeczenstwo-informacyjne/spoeczenstwo-informacyjne/spoeczenstwo-informacyjne-w-polsce-w-2021-roku,1,15.html> [dostęp: 13.11.2022].

Raport z badania 2022. Wolters Kluwer Future Ready Lawyer, <https://www.lex.pl/najnowszy-raport-wolters-kluwer-future-ready-lawyer-2022,20536.html> [dostęp: 16.11.2022].

RPO: Polskie sądy nie mogą wyrażać zgody na Pegasus, <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art19265491-rpo-polskie-sady-nie-moga-wyrazac-zgody-na-pegasusa> [dostęp: 28.11.2022].

Stepka M., *Law Bots: How AI Is Reshaping the Legal Profession*, <https://businesslawtoday.org/2022/02/how-ai-is-reshaping-legal-profession/> [dostęp: 16.11.2022].

Strona internetowa Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/kategoria-tematyczna/inwigilacja-prywatnosc> [dostęp: 25.11.2022].

Sztuczna inteligencja – lista 31 danych statystycznych (2022), <https://zyro.com/pl/blog/dane-statystyczne-ai/> [dostęp: 14.11.2022].

Sztuczna Inteligencja w Europie, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/excellence-trust-artificial-intelligence_pl [dostęp: 30.11.2022].

Orzecznictwo:

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 lutego 2001 r., o sygn. K 27/00.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2003 r., o sygn. K 52/02.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 listopada 2008 r., sygn. Kp 2/08.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 marca 2011 r., sygn. K 23/09.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 grudnia 2011 r., sygn. P 31/10